

A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN-POLONIA

VOL. VI, 23

SECTIO FF

1988

Instytut Filologii Polskiej Wydziału Humanistycznego UMCS

H a l i n a P E L C O W A

Zróżnicowanie leksykalne nazw roślin w gwarach Lubelszczyzny

Лексикальная дифференциация названий растений в говорах Люблинщины

Lexical Differentiation of Plant Names in the Dialects of the Lublin Region

Gwarowy materiał leksykalny z Lubelszczyzny¹, dotyczący nazw roślin będących podstawą niniejszego opracowania, obejmuje te spośród nich, które można określić jako rośliny uprawne (ogrodowe i polowe) i chwasty. Zamierzeniem autorki artykułu jest przedstawienie różnorodności nazw roślin w gwarach makroregionu lubelskiego, z jednoczesnym opisem geografii tych nazw oraz próbą ukazania ich na tle innych gwar polskiego obszaru dialektalnego. O wyborze przedmiotu badań decyduje bogate nazewnictwo i ciekawe układy terenowe na Lubelszczyźnie. W odniesieniu do jednego desygnatu obrazuje to załączona mapa nr 1, przedstawiająca rozmieszczenie nazw *owsika*.

Analizie poddano 218 nazw określających 33 desygnaty, w tym 7 desygnatów z zakresu roślin uprawianych w ogrodzie, 11 związanych z roślinami uprawnymi polowymi i 15 z chwastami. W obrębie kolejnych grup desygnatów (rośliny ogrodowe, polowe uprawne, chwasty) występuje wyraźne zróżnicowanie ilościowe nazw odnoszących się do poszczególnych roślin. Pokazują to tabele nr 1, 2, 3.

¹Materiał gwarowy do niniejszego opracowania zebrałam w terenie metodą kwestionariuszową w latach 1978–1987.

Tabela nr 1

Rośliny uprawiane w ogrodzie			
L.p.	Desygnat	nazwy częste	nazwy notowane rzadko i sporad.
1.	Kapusta: <i>Brassica olearcea</i> var <i>capitata</i>	1	—
2.	Brukiew: <i>Brassica napus</i> var <i>rapifera</i>	2	—
3.	Bób: <i>Faba vulgaris</i>	2	—
4.	Ogórek: <i>Cucumis sativus</i>	1	—
5.	Marchew: <i>Daucus carota</i>	2	—
6.	Cebula: <i>Allium cepa</i>	1	—
7.	Dynia: <i>Cucurbita</i>	2	—

Z zestawienia tego wynika, że na ogólną liczbę 218 nazw 44% stanowią nazwy częste², natomiast 46% nazwy rzadkie i nazwy notowane sporadycznie. Najbardziej jednolite jest słownictwo odnoszące się do zbóż, roślin uprawianych w ogrodzie i niektórych roślin pastewnych (*łubin, koniczyna*). W grupie tej mamy 19 nazw częstych o szerokim zasięgu na Lubelszczyźnie, brak jest nazw notowanych rzadko i sporadycznie. Znacznie więcej nazw obocznych posiadają chwasty i niektóre trawy pastewne (*tymotka, lucerna, kostrzewa*); daje się tu zauważyć duży stopień zróżnicowania leksykalnego – od nazw zdecydowanie dominujących (73 nazwy) do nazw rzadkich i sporadycznych – (122 nazwy), większe bogactwo konstrukcji słotwórczych i fleksyjnych.

Znacznie mniejszy stopień zróżnicowania ilościowego nazw zbóż i roślin ogrodowych należy tłumaczyć tym, że są to przeważnie nazwy o genezie prasłowiańskiej i ogólnopolskim zasięgu, co związane jest zarazem z powszechnością uprawy pewnych gatunków roślin.

Jak już wspomniałam, dla 33 desygnatów uzyskano 218 nazw, w tym 96 nazw częstych³, tworzących zwarte kompleksy terenowe i 122 nazwy notowane rzadko i sporadycznie. Jednakże zarówno długość serii nazewni-

²Pod pojęciem „nazwa częsta” rozumiem taką nazwę, która ma poświadczenia terenowe w więcej niż 10 miejscowościach. Wyjątkowo do grupy tej zaliczam też niektóre nazwy notowane rzadziej, ale tworzące zwarte zasięgi, wyraźnie różnicujące gwary Lubelszczyzny. Nazwy rzadkie to nazwy notowane mniej niż 10 razy i występujące w rozproszeniu na całym obszarze Lubelszczyzny, a nazwy notowane sporadycznie to takie, które zostały poświadczone w terenie 1 – 2 razy.

³W dalszych rozważaniach przedmiotem analizy są jedynie nazwy częste, tworzące zwarte zasięgi i dające faktyczne zróżnicowanie terenowe. Nie biorę pod uwagę nazw notowanych rzadko i sporadycznie ze względu na ich przypadkowość i fakultatywność użycia.

Tabela nr 2

Rośliny uprawne polowe			
L.p.	Desygnat	nazwy częste	nazwy notowane rzadko i sporad.
1.	Żyto: <i>Secale cereale</i>	1	—
2.	Pszenica: <i>Triticum vulgare</i>	1	—
3.	Jęczmień: <i>Hordeum</i>	1	—
4.	Owies: <i>Avena sativa</i>	1	—
5.	Proso: <i>Panicum meliaceum</i>	1	—
6.	Gryka: <i>Fagopyrum esculentum</i>	4	—
7.	Koniczyna: <i>Trifolium</i> , roślina pastewna	2	—
8.	Kostrzewa: <i>Festuca</i> , roślina pastewna z rodziny traw	3	2
9.	Lucerna: <i>Medicago</i> , roślina pastewna	3	3
10.	Lubin: <i>Lupinus</i> , roślina pastewna	1	—
11.	Tymotka: <i>Phleum pratense</i> , roślina pastewna z rodziny traw	4	8

czych, jak i charakter zróżnicowania terenowego jest różny dla różnych desygnatów. Wśród omawianych roślin 11 desygnatów w ogóle nie wykazuje zróżnicowania. Występuje tam 1 nazwa powszechna na całym terenie, co najwyżej zróżnicowana fonetycznie, np. żyto : *zyto*, kukul : *konkol* : *kunkol*, pšenica : *pseńica* : *psańica*. Są to takie rośliny, jak: żyto, pszenica, owies, jęczmień, proso, lubin, kapusta, ogórek, cebula, kąkol, perz.

W zakresie pozostałych 22 desygnatów możemy mówić o 3 typach zróżnicowania leksykalnego.⁴

1. Zróżnicowanie oparte na opozycji dwu lub więcej wyrazów różnych etymologicznie. Tworzy je grupa 7 roślin, takich jak: dynia, oset, kostrzewa, chaber, gryka, ostróżka, lebioda. Zróżnicowanie tworzą tu albo dwie nazwy: typ a : b – oset⁵: *bodziak*, dynia : *bania* albo nazw jest wiele i mamy wówczas podział wielocłonowy. W zależności od liczby składników można tu wy-

⁴Wykorzystałam tu, z pewnymi modyfikacjami, układ R. I. A w a n i e s o w a : *Teorija lingwistycznej geografii*, AN ZSRR, Moskwa 1962, zastosowany także przez E. S m u ł k o w ą w pracy: *Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostocczyzny na tle wschodniostowiańskim*, Wrocław 1968.

⁵Przykłady ze słownictwa podają w pisowni literackiej.

dzielić następujące typy: typ $a : b : c$ – *chaber* : *blawat* : *włoszka* 'chwast: *Centaurea cyanus*', *kostrzewa* : *stokłosa* : *owsik* 'Festuca, roślina pastewna z rodziny traw', typ $a : b : c : d$ – *gryka* : *tataraka* : *reczka* : *hreczka* 'gryka: *Fagopyrum esculentum*', typ $a : b : c : d : e$ – *sroczka* : *ostróżka* : *koniki* (polne) : *koziolki* : *bocianki* 'chwast, *ostróżka*: *Delphinium consolida*' i typ $a : b : c : d : e : f : g : h$ – *loboda* : *lebioda* : *komosa* : *gorczyca* : *zielenina* : *chatajda* : *świniucha* : *świerzupka* 'chwast, *lebioda* : *Chenopodium album*'. Serie nazewnicze liczą od 2 do 19 nazw, w tym nazw częstych jest od 2 do 8. Zasięgi niektórych nazw z tej grupy przedstawiono na mapach nr 2, 3, 4 i 5.

2. Zróżnicowanie oparte na opozycji dwu lub więcej postaci morfologicznych tego samego wyrazu, tworzących zwarte, niezależne kompleksy terenowe. Serię nazewniczą tworzy tu często jedna seria etymologiczna. Do grupy tej należy 8 desygnatów : *brukiew*, *marchew*, *bób*, *koniczyna*, *lucerna*, *mak polny*, *miotła zbożowa*, *powój*. Nazwy wymienionych roślin dzielą obszar Lubelszczyzny według typu $a : b$ – *brukiew* : *brukwa* (*brukwia*) 'Brassica napus var rapifera', *marchew* : *morkwa* // *marchwa* 'Daucus carota', *bób* : *bober* 'Faba vulgaris', *koniczyna* : *konicz* 'Trifolium, roślina pastewna', *miętlica* : *miotła* 'chwast, *miotła zbożowa* : *Apera spica-venti*', *powój* : *powójka* 'chwast, *powój*: *Convolvulus arvensis*' lub typu $a : b : c$ – *lucerna* : *lucernia* : *lucerka* 'Medicago, roślina pastewna', *mak* : *dziki mak* : *makówka* 'chwast, *mak polny*: *Papaver rhoeas*' (zasięgi – patrz: mapy nr 2, 3, 4, 5). Serie nazewnicze są krótkie, głównie z dwoma lub trzema nazwami częstymi i przy niektórych roślinach, np. przy *powoju*, *maku polnym*, *lucernie*, kilkoma nazwami notowanymi sporadycznie.

3. Zróżnicowanie łączące nazwy różne i tożsame etymologicznie. Wyrazy różniące się na pewnym obszarze Lubelszczyzny tylko budową morfologiczną w innej części regionu stoją w opozycji do wyrazów całkowicie odrębnych (układ taki przedstawia mapa nr 1, a zasięgi geograficzne podają także mapy nr 2, 3, 4 i 5). Do grupy tej należą nazwy 7 desygnatów, takich jak: *trawica*, *wyczka*, *przytulia czepna*, *tymotka*, *skrzyp*, *ognicha*, *chwasty* (nazwa ogólna). Podział jest wielocłonowy; najczęściej występuje typ $a : b : c : d$ – *chwasty* : *badyle* : *ziele* : *zielsko* 'chwasty – nazwa ogólna', *wijka* : *groszek* : *wyka* : *wyczka* 'chwast, *wyczka*: *Vicia hirsuta*', *tymotka* : *matejka* : *mateuszek* : *mateuszka* 'Phleum pratense, roślina pastewna z rodziny traw', nieco rzadziej typy: $a : b : c : d : e$ – *skrzyp* : *chwuszcza* : *sosenka* : *chrzęść* : *chrząstka* 'chwast, *skrzyp*: *Equisetum arvense*', $a : b : c : d : e : f$ – *ostrzyca* : *torzyca* : *lepa* : *lepka* : *lepik* : *lepczyca* 'chwast, *przytulia czepna*: *Galium aparine*', $a : b : c : d : e : f : g$ – *par* : *parocha* : *plaszczyca* : *płaskucha* : *trawica* : *kostrzewa*

: *gęsiówka* i formy pokrewne 'trawica, chwast podobny do trawy - owsik: *Arrhenatherum elatius*', a : b : c : d : e : f : g : h : i : j - pszeniak : ognik : ognicha : ret'ka : rediocha // rediucha : lopuch : świerzupa : kolano : rzepak : rzepucha 'chwast, ognicha: *Sinapis arvensis* i *Raphanus raphanistrum*'. Serie nazewnicze są tu długie, mające od 4 do 10 nazw, a wliczając nazwy rzadkie i notowane sporadycznie od 10 do 25 nazw.

Do zjawisk jednostkowych sprowadzają się przykłady terytorialnego zróżnicowania znaczeń wyrazów, np. *groszek* 'wyczka' i 'powój', *świerzupa* 'ognicha' i 'lebioda', *kostrzewa* 'kostrzewa' i 'trawica' oraz leksykalizacji postaci fonetycznych, np. *reczka* : *hreczka*.

Przyczyny - z jednej strony różnorodności, a z drugiej braku jednolitości - badanego słownictwa są wielorakie. Na pewno w dużej mierze do zróżnicowania zapasu wyrazowego badanego terenu przyczyniają się jego położenie geograficzne i dzieje historyczne. Po drugie stan taki należy tłumaczyć powszechnością jednych desygnatów, np. zbóż, roślin ogrodowych i brakiem znajomości innych, np. chwastów. Szczególnie w tej grupie roślin mamy do czynienia z jednej strony z mnogością synonimów, z drugiej zaś z ograniczoną ich liczbą - jedna nazwa może oznaczać dwie, trzy i cztery rośliny. Do takich nazw należą m.in. *kostrzewa*, *powój*, *groszek*, *wyczka*, *gorczyca*, *złoto*, *złotnik*, *świerzupa*. Większość z nich to nazwy używane sporadycznie, co dowodzi, że są one przypadkowymi określeniami tworzonymi doraźnie przez informatora. Dla wielu chwastów nazwy uzyskuje się z trudnością, co dowodzi ich nieznaności, a to z kolei prowadzi do częstego mylenia desygnatów, np. *ognichy*: *Sinapis arvensis* i *lopuchy*: *Raphanus raphanistrum* (oba chwasty nazywa się tak samo) czy *wyczki* i *powoju*, *trawicy* i *kostrzewy*. Tym także zapewne należy tłumaczyć fakt przemieszania czy przenoszenia nazw z jednej rośliny na inną, pozornie podobną, np. *trawicę* nazywa się słowami *perz*, *żytycia*, *dzikie proso*, *stokłosa* oraz dużej liczby nazw notowanych sporadycznie i w rozproszeniu. Sytuacja taka nie zachodzi przy roślinach uprawnych, których nazwy są dobrze znane, często ogólnogwarowe czy nawet ogólnopolskie. Także mniejsze zróżnicowanie serii nazewniczej wykazują chwasty powszechnie rosnące, bardziej znane, przy których nie ma wątpliwości co do nazwy, np. przy *chabrze* zanotowano tylko 5 nazw, przy *miotle zbożowej* - 3 nazwy, przy *oście* - 2 nazwy, a takie chwasty jak *kąkol* czy *perz* wykazują jedynie zróżnicowanie fonetyczne.

Omawiane tu nazwy roślin są ściśle powiązane z gwarami innych regionów polskiego obszaru dialektalnego.⁶ Nawiązują one wyraźnie do szer-

⁶Zasięg - por. m.in. A. Z a r ę b a : *Z geografii słowiańskich nazw chwastów*, Zeszyty Naukowe UJ, t 24, 1960, s. 15-50; K. N i t s c h , E. M r o z ó w n a : *Ma-*

szych kompleksów gwarowych: małopolskiego i zachodniopolskiego, północnopolskiego czy wschodniopolskiego. Wyrazy o zdecydowanej przynależności regionalnej tworzą zwarte obszary w różnych częściach Lubelszczyzny. Wyraźnie zaznacza się tu odrębność nazw kompleksu małopolsko-zachodniopolskiego. Słownictwo to grupuje się przede wszystkim na terenach Lubelszczyzny południowej (*blawat, srocza, chrzęść, chrząstka*) i południowo-zachodniej (*pszennak, ostrzyca*), a czasem także zachodniej (*tatarka*). Zasięgi – por. mapę nr 2.

Drugi zespół zasięgów (por. mapę nr 3) obejmuje 10 nazw ściśle powiązanych z Polską północną, z wyraźnym centrum na Mazowszu. Wyrazy o przynależności północnopolskiej zlokalizowane są głównie na Lubelszczyźnie północno-zachodniej: *lepa, lepka, lepik, makówka, komosa, wijka* i na północy z granicą południową na linii Chełm – Lublin – Opole: *gryka, chaber, matejka*. Jedynie izoleksa *gorczyca* przebiega od Lukowa, Radzyna po Lubartów i dalej na południe wzdłuż linii Wieprza.

Wśród omawianych nazw roślin zadziwia duża liczba wyrazów o lokalizacji typowo wschodniolubelskiej. Jest ich aż 22 na ogólną liczbę 96 nazw częstych o zwartych zasięgach. Niektóre z nich znane są gwarom w innych częściach Polski, np. *mietlica, bób, lebioda*, inne zaś są typowymi dialektyzmami wschodniopolskimi, np. *bodziak, reczka, hreczka, rediocha // rediucha, świerzupa, ret'ka, sosenka* 'skrzyp – chwast', *płaskucha, parocha, wołoszka, lepczyca, koziołki* 'chwast, ostróżka', *koniki (polne)* i *bocianki* 'ostróżka, chwast', *świniucha, świerzupka, powójka, brukwa // brukwia, morkwa // marchwa* – (geografia i znaczenie, patrz: mapy nr 4 i 5). Niektóre z tych wyrazów są leksykalnymi zapożyczeniami wschodniosłowiańskimi, np. *wołoszka* 'chaber, chwast', *ret'ka, rediucha* 'ognicha, chwast', *świerzupa* 'ognicha, chwast', *świerzupka* 'lebioda, chwast'. Nazwy wschodniolubelskie grupują się głównie we wschodniej części makroregionu lubelskiego (*hreczka, reczka, bodziak, koziołki, bocianki, lebioda, świniucha, powójka, bób, brukwa, lepczyca, morkwa // marchwa, sosenka*), idąc pasem od północy na południe, rzadziej tworzą zwarte obszary w południowo-wschodniej (*koniki polne, mietlica, płaskucha, świerzupa*) czy północno-wschodniej części bada-

zowieckie wyrazy przyrodnicze [w:] *Wybór pism polonistycznych*, t. 2, Wrocław 1955, s. 86–116; E. S m u ł k o w a : *Z geografii wschodniosłowiańskich nazw ziół i terminów z nimi związanych*, SFPS 6, Warszawa 1967, s. 171–200; A. Z a r ę b a : *Atlas językowy Śląska*, t. 2, Kraków 1970; A. K o w a ł s k a , A. S t r z y ż e w s k a –Z a r e m b a : *Atlas gwar mazowieckich*, t. 4-5, Warszawa 1978–1980; S. D u b i s z : *Nazwy roślin w gwarach ostródzko-warmińsko-mazurskich*, Wrocław 1977; H. P e l c o w a : *Z geografii małopolskich nazw chwastów na Lubelszczyźnie*, „Język Polski”, LXVIII, 1988, z.2-3, s.

nego obszaru gwarowego (*wołoszka, świerzupka, parocha, ret'ka, radiocha // rediucha*). Dokładne zasięgi nazw wschodniolubelskich przedstawiają mapy nr 4 i 5.

Ponadto dużą grupę nazw stanowi słownictwo ogólnogwarowe i ogólnopolskie, np. *ostróżka, oset, perz, ognicha, kostrzewa, kapusta, dynia, brukiew, ogórek, żyto, pszenica, powój, tymotka* i inne.

Na zakończenie warto zwrócić uwagę na sposoby tworzenia nazw roślin. Podobnie jak przy innych desygnatach, powstają tu serie nazewnicze uwzględniające różne cechy czy właściwości roślin. Biorąc pod uwagę związki nazwy z desygnatem mamy tu zdecydowaną przewagę nazw umotywowanych⁷ informujących o istotnych cechach rośliny, tworzonych głównie przez podobieństwo funkcji, kształtu, wyglądu, koloru czy smaku, np. *gorczyca* : *zielenina* : *świniucha* 'chwast, lebioda: *Chenopodium album*', *pszennak* : *ognik* : *ognicha* : *złoto* : *łopuch* 'chwast, ognicha: *Sinapis arvensis* i *Raphanus raphanistrum*', *lepka* : *lepczyca* : *ostrzyca* : *przytulia* : *rzep* : *czepiec* 'chwast, przytulia czepna: *Galium aparine*', *trawa* : *trawica* : *plaszczyca* : *płaskucha* : *gęśica* : *gęsiówka* 'chwast, owsik: *Arrhenatherum elatius*', *chrzęść* : *chrząstka* : *chwoszczka* : *smerek* : *sosenka* : *choinka* 'chwast, skrzyp: *Equisetum arvense*', *bania* 'dynia', *blawat* : *glowacz* 'chwast, chaber: *Centaurea cyanus*', *srocza* : *koniki* : *koziolki* : *pantofelki* : *koguciki* : *bocianki* : *dzwonki* : *dzbanki* 'chwast, ostróżka: *Delphinium consolida*', *wijka* : *groszek* 'chwast, wyczka: *Vicia hirsuta*', *powójka* 'chwast, powój: *Convolvulus arvensis*', *bodziak* 'chwast, oset: *Cirsium arvense*'. Także więcej niż przy innych desygnatach jest tu nazw uzasadnionych podobieństwem jakiejś cechy, a nawiązujących ściśle do nazw ptaków czy zwierząt, np. *srocza* : *sikorka* : *koguciki* : *bocianki* : *jemieluski* : *koziolki* : *koniki* 'ostróżka', *kozica* 'powój', *koziolatek* : *psina* 'przytulia czepna', *świniucha* 'lebioda', *gęsiówka* 'owsik, trawica'.

Mechanizmy powstawania nazw roślin omówię w odrębnym opracowaniu, na tym miejscu problem jedynie wstępnie sygnalizuję.

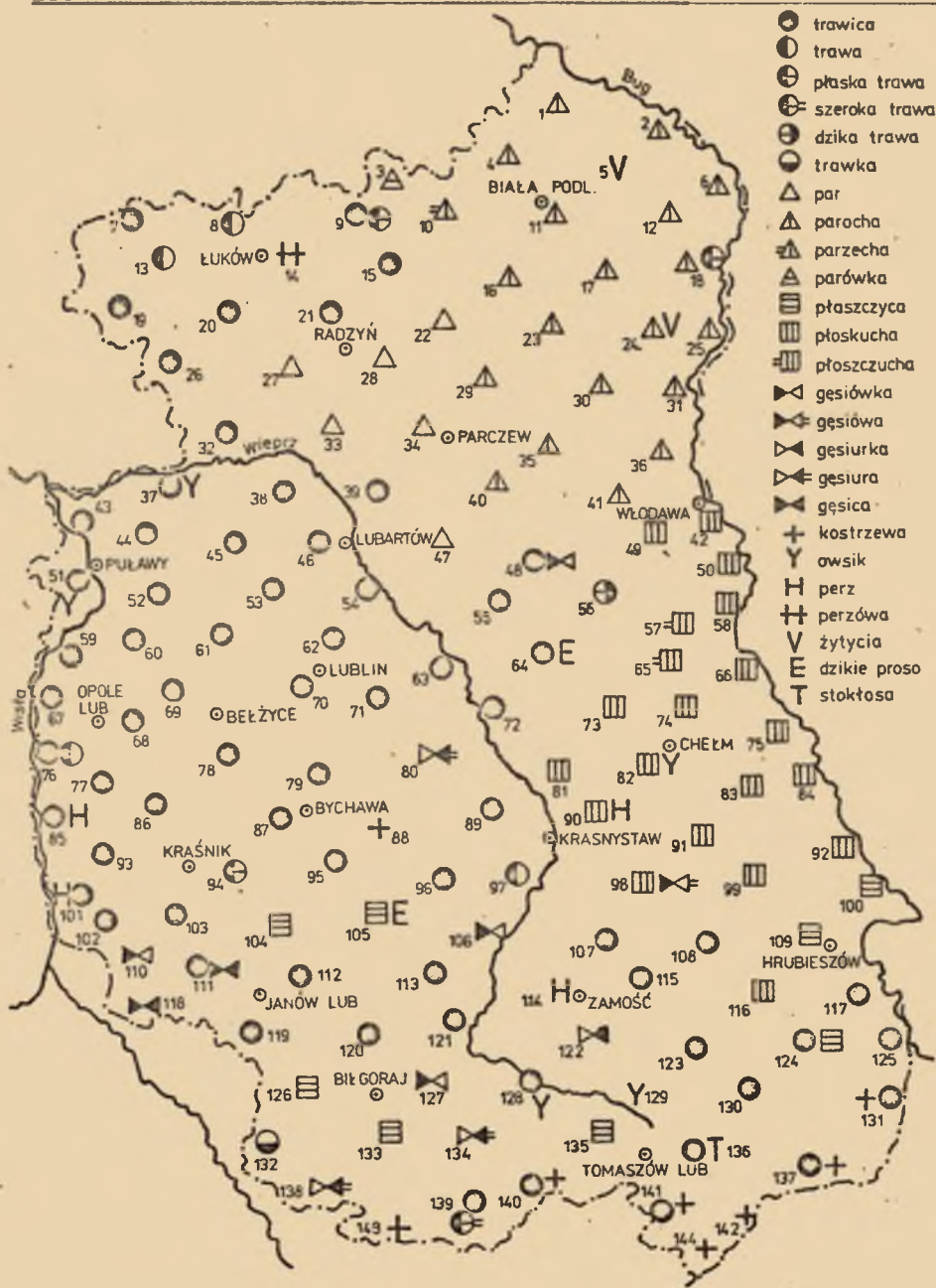
⁷Por. T. Skubalanka, Cz. Kosyl: O powstawaniu nazw firmowych, *Annales UMCS, sectio F*, vol. 23/24, 1968/1969, s. 207-221.

Tabela nr 3

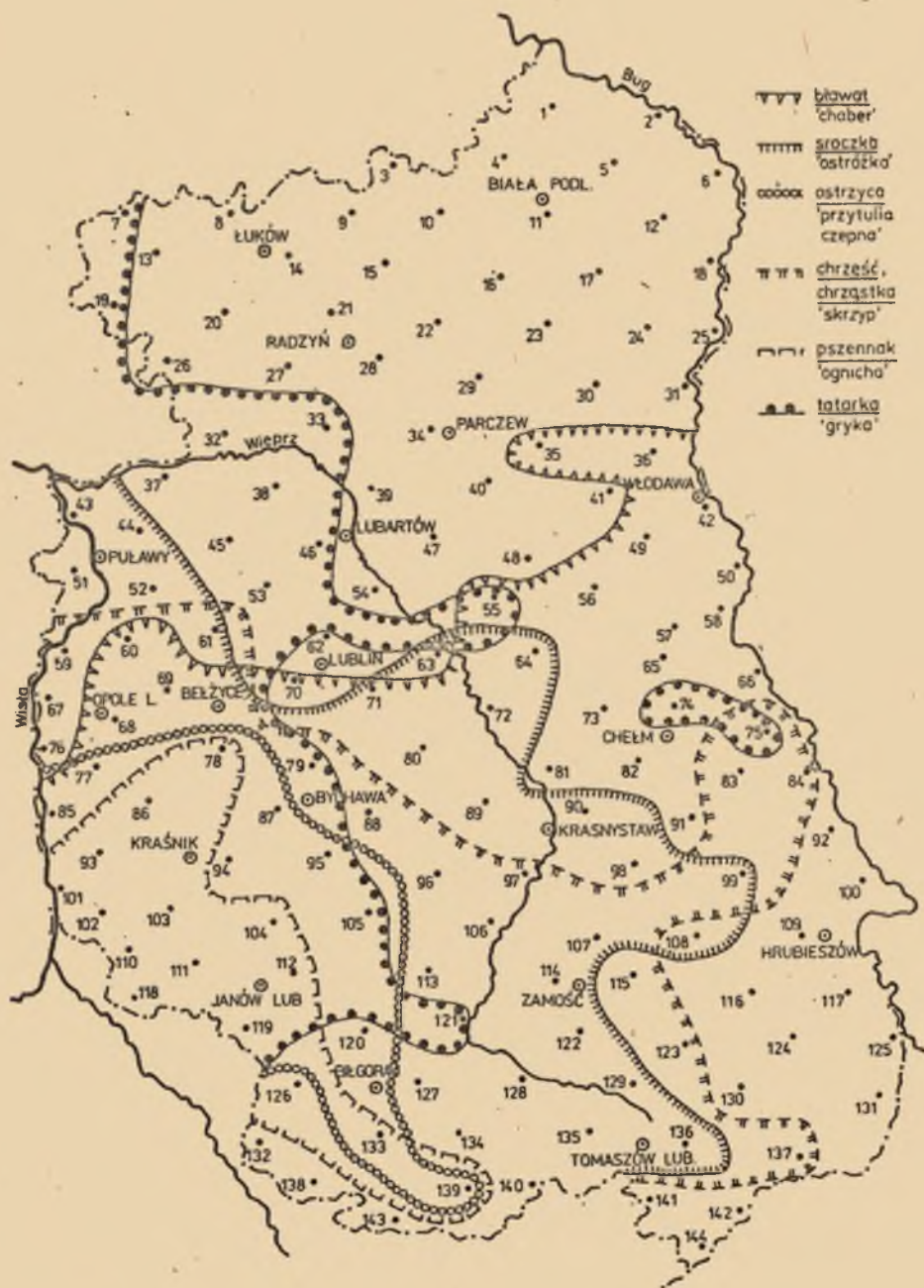
Chwasty			
L.p.	Desygnat	nazwy częste	nazwy notowane rzadko i sporad.
1.	Chaber: <i>Centaurea cyanus</i>	3	2
2.	Kąkol: <i>Agrostemma githago</i>	1	–
3.	Powój: <i>Convolvulus arvensis</i>	2	5
4.	Perz: <i>Agropyron repens</i>	1	–
5.	Ognicha: <i>Sinapis arvensis</i> i <i>Raphanus raphanistrum</i>	10	14
6.	Oset: <i>Cirsium arvense</i>	2	–
7.	Miotła zbożowa: <i>Apera spica-venti</i>	2	1
8.	Skrzyp: <i>Equisetum arvense</i>	5	9
9.	Mak polny: <i>Papaver rhoeas</i>	3	4
10.	Przytulia czepna: <i>Galium aparine</i>	6	17
11.	Lebioda: <i>Chenopodium album</i>	8	5
12.	Ostróżka: <i>Delphinium consolida</i>	5	14
13.	Wyczka: <i>Vicia hirsuta</i>	4	14
14.	Owśik: <i>Arrhenatherum elatius</i> , chwast podobny do trawy, trawica	7	17
15.	Chwasty – nazwa ogólna	4	6

Wykaz miejscowości (mapy nr 1 - 5)

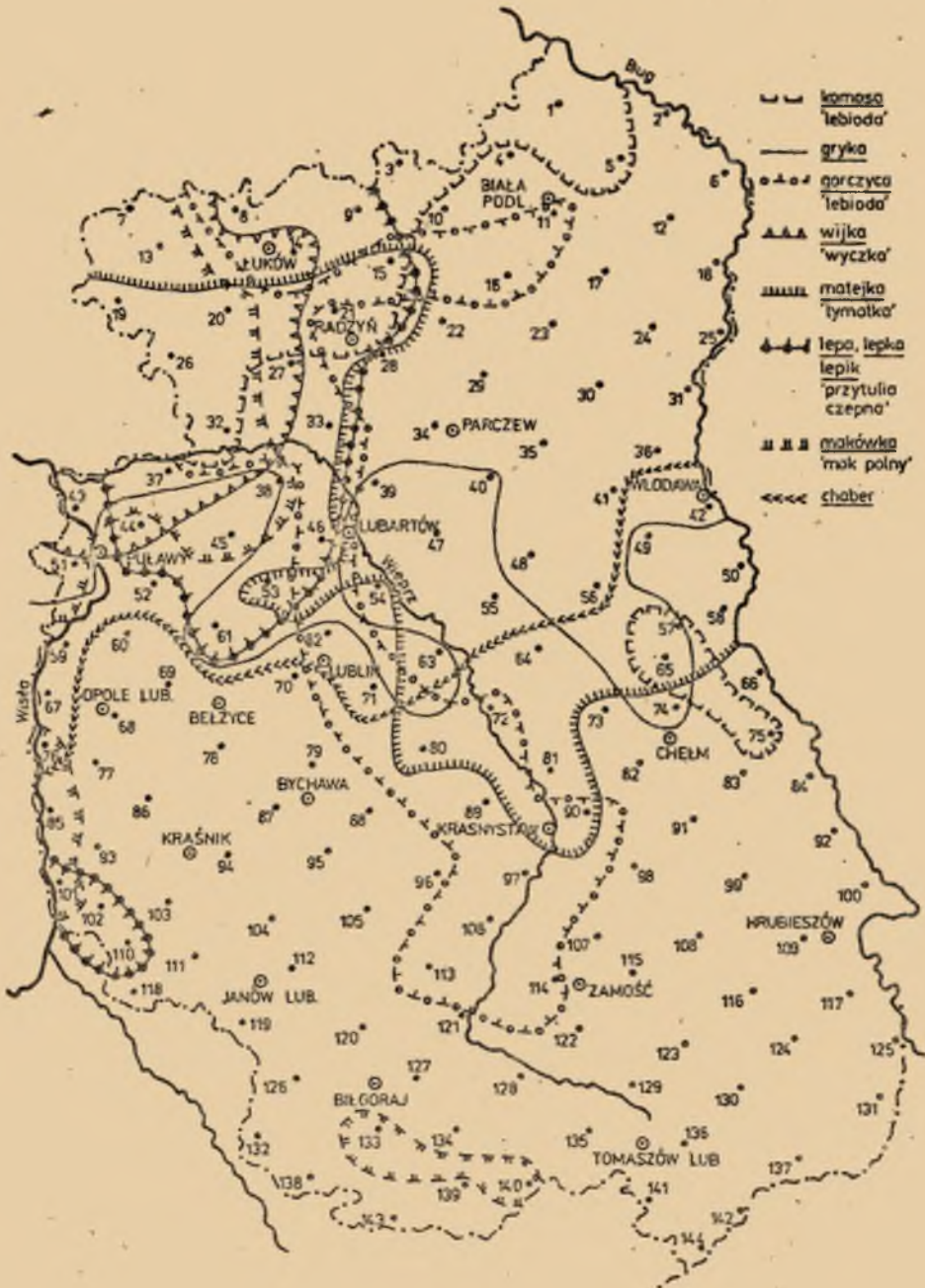
1. Kōmarno, 2. Bohukały, 3. Lukowisko, 4. Worgule, 5. Lipnica, 6. Błotków Duży, 7. Toczyska, 8. Gręzówka, 9. Leszczanka, 10. Sitno, 11. Wólka Plebańska, 12. Dobrynka, 13. Jedlanka, 14. Łazy, 15. Żakowola, 16. Kozły, 17. Koszoły, 18. Kąty, 19. Germanicha, 20. Siedliska, 21. Żabików, 22. Ossowa, 23. Dubica, 24. Matiaszówka, 25. Jabłeczna, 26. Okrzeja, 27. Stara Wieś, 28. Branica Radzyńska, 29. Dawidy, 30. Motwica, 31. Hanna, 32. Krępa, 33. Dębica, 34. Glinny Stok, 35. Kodeniec, 36. Żuków, 37. Pogonów, 38. Rudno, 39. Niedźwiada, 40. Uhnin, 41. Lubień, 42. Orchówek, 43. Gołąb, 44. Osiny, 45. Abramów, 46. Nowodwór, 47. Kolechowice, 48. Załucze Stare, 49. Żdzarka, 50. Zbereże, 51. Zarzecze, 52. Stok, 53. Kra-sienin, 54. Jawidz, 55. Nadrybie, 56. Kulczyn, 57. Mszanna, 58. Stulno, 59. Wilków, 60. Słotwiny, 61. Ługów, 62. Dys, 63. Zakrzów, 64. Głębokie, 65. Ra-dzanów, 66. Świerże, 67. Braciejowice, 68. Janiszkowice, 69. Poniatowa, 70. Konopnica, 71. Krępiec, 72. Dorohucza, 73. Ochoża, 74. Wólka Czulczycka, 75. Brzeźno, 76. Piotrawin, 77. Kluczkowice, 78. Borzechów, 79. Bychawka, 80. Gardzienice, 81. Żulin, 82. Weremowice, 83. Andrzejów, 84. Rogatka, 85. Basonia, 86. Wierzbica, 87. Kielczewice, 88. Krzczonów, 89. Lopiennik Górny, 90. Siennica Duża i Siennica Różana, 91. Alojzów, 92. Skryhiczyn, 93. Księżomierz, 94. Sulów, 95. Tarnawka, 96. Rożki, 97. Ostrzyca, 98. Bończa, 99. Jarosławiec, 100. Kopyłów, 101. Opoka, 102. Gościeradów, 103. Trzy-dnik Duży, 104. Wierchowiska, 105. Tarnawa Duża, 106. Staw Noakow-ski, 107. Udrycze, 108. Rogów, 109. Obrowiec, 110. Irena, 111. Stojeszyn, 112. Wólka Ratajska, 113. Sąsiadka, 114. Zawada, 115. Horyszów Polski, 116. Malice, 117. Cichobórz, 118. Lipa, 119. Momoty Dolne, 120. Kocudza, 121. Kawęczyn, 122. Białowola, 123. Zubowice, 124. Miętkie, 125. Gołębie, 126. Ciosmy, 127. Hedwiżyn, 128. Malewsczyzna, 129. Antoniówka, 130. Małoniż, 131. Oszczów, 132. Hucisko, 133. Majdan Stary, 134. Ale sandrów, 135. Zielone, 136. Nedeżów, 137. Ulhówek, 138. Potok Górny, 139. Łukowa, 140. Borowiec, 141. Brzeziny, 142. Wierzbica, 143. Wola Różaniecka, 144. Siedliska.

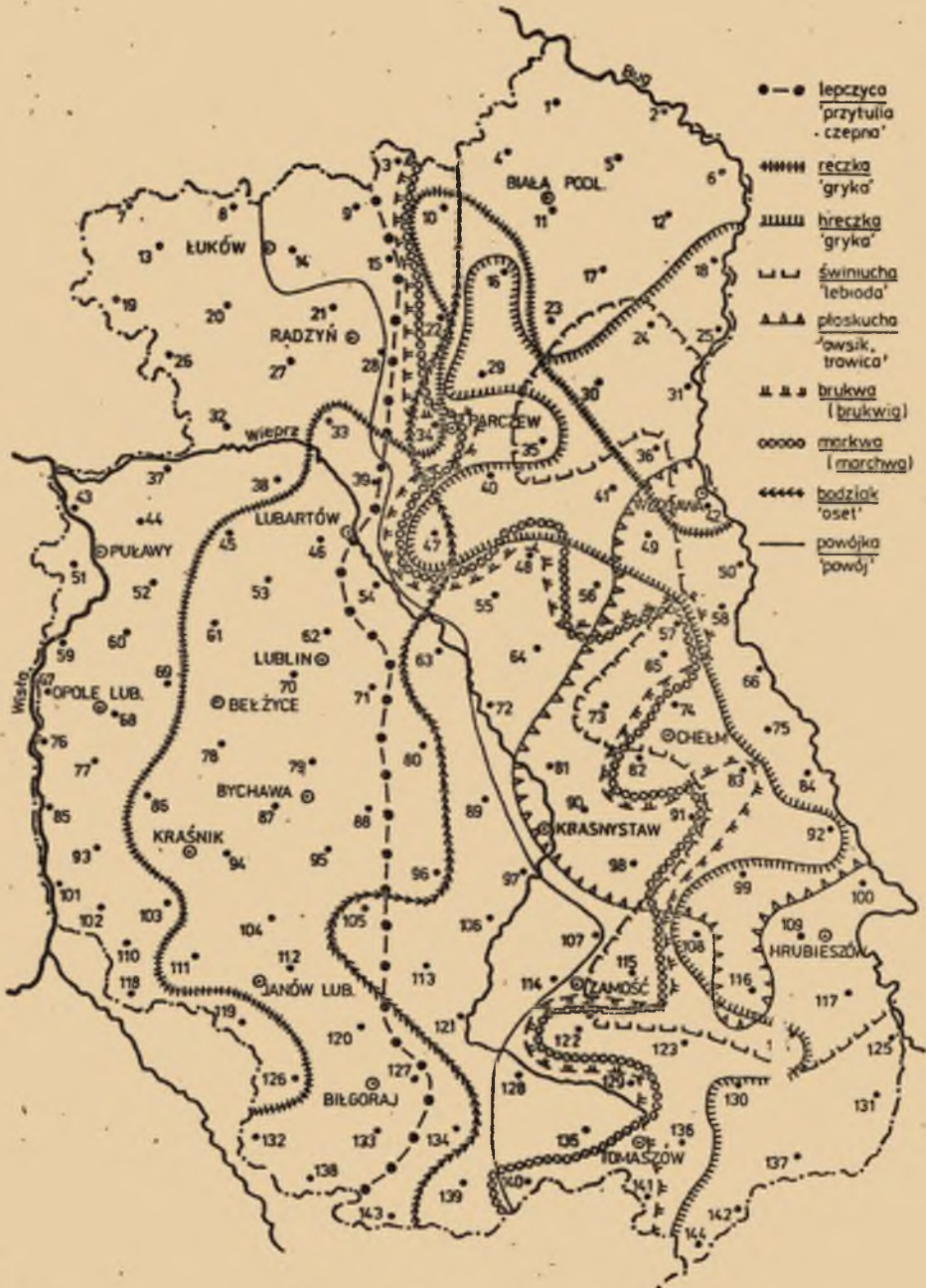
Mapa nr 1. Owsiak: *Arrhenatherum elatius*, chwast podobny do trawy trawica

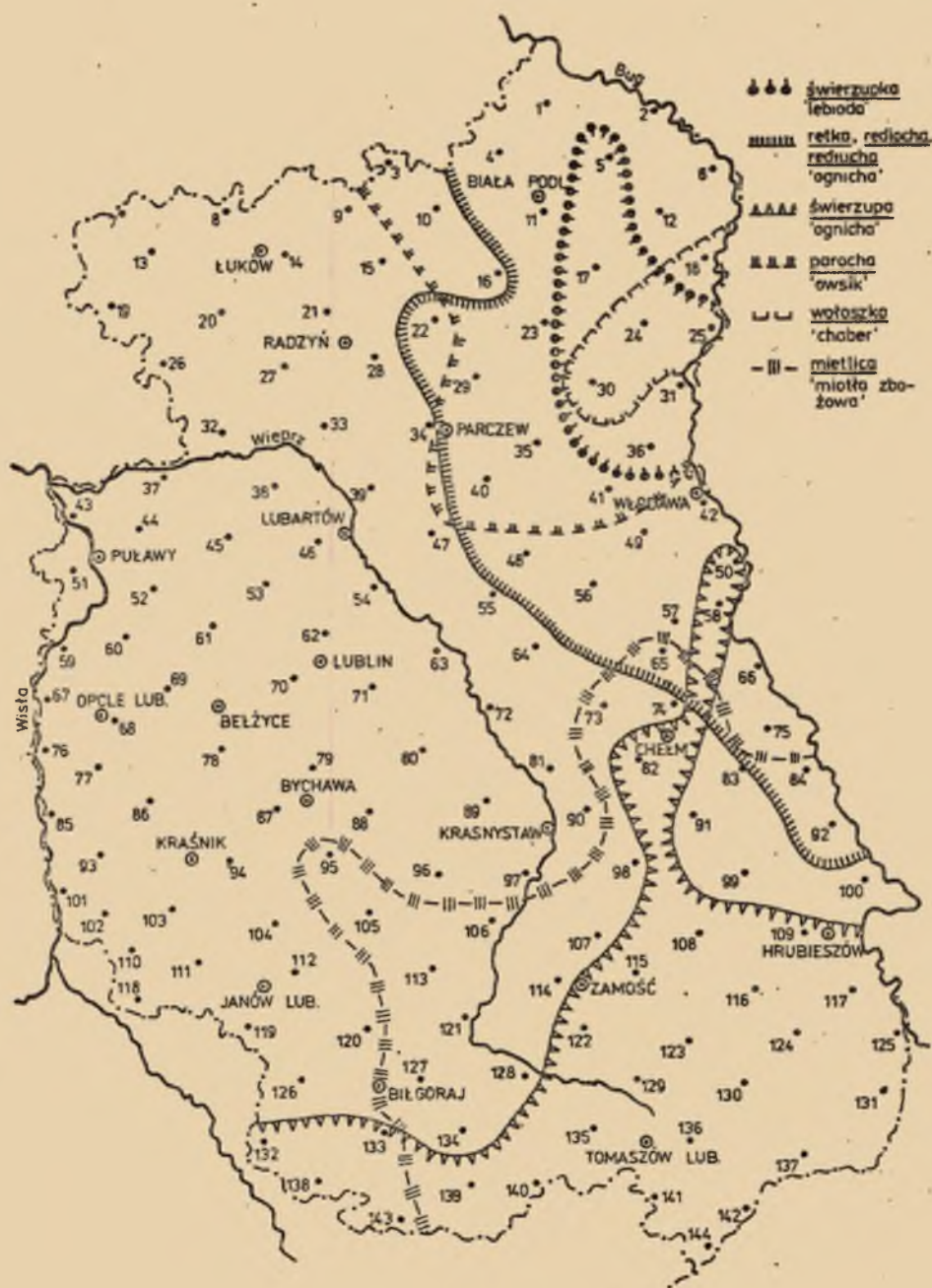
Mapa nr 2. Najdalsze północno-iwšchodniolubelskie zasięgi wyrazów małopolsko-zachodniopolskich

Mapa nr 3. Najdalsze południowo-, wschodnio- i zachodniolubelskie zasięgi wyrazów północnopolskich

Mapa nr 4. Najdalsze zachodnie zasięgi wyrazów wschodniolubelskich

Mapa nr 5. Najdalsze zasięgi wyrazów wschodniolubelskich zgrupowanych na południowym i północnym wschodzie Lubelszczyzny

Резюме

Словарный состав из области названий растений в говорах Люблинщины бывает разнообразным. Из анализа 218 названий определяющих 33 предмета вытекает, что наименее дифференцированными являются слова определяющие хлебные злаки, растения выращиваемые в огородах и некоторые кормовые растения как клевер, люпин. Значительно больше параллельных названий имеют сорняки и некоторые кормовые травы нпр. тимофеевка, люцерна, овсяница. Это состояние объясняется всеобщностью одних предметов нпр. хлебов, огородных растений и незнанием других нпр. сорняков, чем длина ономотологических серий, а также характер территориальной неоднородности бывает разным для разных растений. Среди обсуждаемых предметов 11 нпр. рожь, пшеница, просо, люпин, огурец, куколь не дифференцированы, остальные 22 творят 3 типа лексикальной дифференциации: нпр. 1) чертополох: бодяк хвост, осет: Cirsium arvense; 2) мак: дикий мак: маковка, польный мак: Papaver rhoeas, 3) канареечник - остжица: тожица, лепа: лепка: лепик: лепчица, хвост, подмаренник: Galium aparine" (срав. карты 1-5, табл. 1-3).

Анализированные названия растений навязывают к широким говорным комплексам польского диалектного пространства нпр. малопольского (нпр. василек - блатат, срочка), северопольского (нпр. комоса, макувка, хабер) и восточно-польского (нпр. бодяк, лепчица). Большие группы составляют общеговорные и общепольские слова нпр. остружка, осет, капуста, рожь.

Summary

Vocabulary concerning plant names in the dialects of the Lublin region is not uniform. The analysis of 218 names defining 33 designations demonstrates that there is least differentiation in the vocabulary covering grain crops, garden plants and some fodder crops (*koniczyna* - clover and *lubin* - lupine). There are far more variant names for weeds and some fodder grass, e.g. *tymotka* (timothy - grass), *lucerna* (lucerne), *kostrzew* (meadow fescue). This can be accounted for by the fact that some designations are very common like grain crops or garden plants while others like weeds are not known, both the length of name series and the character of local differentiation being varied for different plants. Among the studied designations, 11 do not show any differentiation at all, eg. *żyto* (rye), *proso* (millet), *pszenica* (wheat), *lubin* (lupine), *ogórek* (cucumber), *kąkol* (corn cocol), while the remaining 22 form 3 types of lexical differentiation 1. *oset*: *bodziak* - weed, thistle: *Cirsium arvense*, 2. *mak*: *dziki mak*: *makówka* - poppy: *Papaver rhoeas*, 3. *ostrzyca*: *torzyca*: *lepa*: *leпка*: *leпik*: *leпчица* - weed, *Gallium aparine* (Cf. maps 1-5 and Tables 1-3).

The plant names under study are clearly linked with the broader systems of the Polish dialectal area: Little Poland (*blawat*, *srocзка*), North Poland (*komosa*, *makówka*, *chaber*) and East Poland (*bodziak*, *leпчица*). A large group is also made up by all-dialectal and all-Polish vocabulary, eg. *ostróżka*, *oset*, *kapusta*, *żyto*.

